עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה כ סמג עשין קלד טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' ל:
כו ב מיי' פ"ו מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב:
כז ג מיי' פ"ז מהלכות עדכין הלכה ד:
כח ד מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה ד:
כט ה מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה כ [עוש"ע שם]:

תוספות

ותורם תרומתו לדעתו. בגמ' מפרש לדעת מאן: מ' אמרינן כיון דזכות הוא לא צריך דעת. דזכין לאדם שלא בפניו וזכיה מעשה שליחות שפיר הוי שליחותא והא דאמרינן בכל דוכתא דזכיה מעשה שליחות מהכא תניא ליה: מאן שוייה שליח. ואמאי תורם: אלא לדעתו הבעל הכרי הא קא סתני ליה דעביד שליחותיה. כיון דהוא רבו הוי כמו שמצוהו ואיכא שיקולא ודאי אי לאו בדעתו לא הוה שיקולא דמשום המצוה שרי אבל לדעתו דבעל [הכרי] מכי ידע ביה הוי כמו שמצוהו והוי שלוחו: אלא לאו אין צריך דעת. והא דאמרינן (נכ"מ כב.) מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם י"ל דהיינו כשתורם משל בעל הכרי אבל בתורם משלו אז אין צריך דעת וא"ת מיהו קשה לרב דהכיא דשוקל שקלו אמאי צריך לאוקמה בהפרים ואבל אפי' בלא הפרים ואבל נמי דמצוה קעביד כי הכא ל"ע מיהו ק"ק מאי שנא גבי תורם דמצריך דעת לתרום אסור דשליחותיה קא עביד ובגי מחזיר אבידתו לו לגמרו תורה אפילו לדעת יהא אסור כיון שאין מצוה לו ושמא יש לומר דבתורם בתרומה דהדבר מלוי בשליחות לאין יכול לתרום בלא דעתו ושייך ביה שליחותיה קעביד עפי מאבידה דמתני' וגם מצוה איכא ופריה לגבין: כל הרוצה. אפילו אחר מלי תרים ליה הלכך דעת איכא שליחותא ליכא: משל בעל הבית. פירשה דהכא משמע דיון דאמר כל הרוצה לתרום לא מהני ליה ובפרק המדיר בכתובות (דף ע:) גבי המדיר אשתו מעליבות לה עד לי' יום יעמיד פרנס ופריך ופרנס לאו שליחותיה קעביד ומשני בגאומר כל הון אינו מספיק יפרוץ וכי אמר הכי לאו שליחותיה קעביד והתנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב נט לאשתו ומשני מי קאמר הון כל הון קאמר אלמא אלא אמר כל השומע הון שיך למימר שליחותיה קעביד ויש לומר כל השומע משמע לשון שליחות ליוור אבל כל הרוצה אינו לשון ציווי כ"א מי שיתפוץ יפרוס וי"ל אמר דודאי אתם הוא דמיתסר אם אמר הון דשליחותיה קעביד דקא מהני ליה אם הון אשתו יתווסר לה פרנסה דמצוה לפרנס אשתו אבל בשמעתא דתורם משל בעל הכרי ולא משלו ובדין הוא דאיכוריא ליכא דאי משום דתורם ליה מצוה קעביד כדמתני ומחזיר לו אבידתו אלא משום דכיון דבתרומה צריך דעת הוי כמו שלוחו דמצוהו לך ותרום וכיון דרבנן דקפקינו תורם השליחות מיהא שפיר עביד דאיכא לדבר לאמרינן לעולם משל בעל הכרי וכדרבא אלא ש"מ דמשלו אפי' אומר כל הרוצה איכורא ליכא כי הכא דהמדיר שהמפרנס תפרנס אשתו משלו: טובת הנאה של מי. שיתן לו ישראל אחר דיגר כדי שיתן לבן בתו כהן: איתיביה תורם תרומותיו לדעתו. קס"ד השתא כדפירש לעיל משלו של בעל הכרי קאמר ומ"ל דעת ואי אתרמת טובת הנאה של בעל הכרי מהני ליה בתרומה זו שהר דיגר שיתן לו ישראל. הכא במאי עסקינן דאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ומיירי דתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי: המקדיש. בהמה על מנת שיתכפר בו מבירו המקדים מוסיף חומש דחומש תלוה הכתוב בתקדים דכתיב ואם המקדים יגאל את ביתו ואתכפר עושה תמורה ובפ"ק דתמורה (דף י.) מפרש טעמא מקרא: והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו:

מוסף רש"י

ראמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן. שלשה דברים בעומן משלו את חומת חבירו (יומא ב:). המקדיש מוסיף חומש. המקדים בהמתו ללאת בו חבירו חובה שעליו, המקדים הוי בעלים לענין חוספת חומש, אם הוממה ובא לחללה, אבל אם בא המתכפר מחללה אינו צריך להוסיף חומש, דגבי חומש כתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל ונו', מקדיש ולא מתכפר (שם, וכעי"ז ובחולין ב:) אלו: שאם רוצה לפדות הקדשו כגון שנפל בו מום, יכול לפדותו ומוסיף חומש, אבל מימר אינו מוסיף חומש, דכתיב אם המקדיש ונו' על הקדש ולאשון אתה מוסיף חומש ולא על הקדש שני, כגון תמורה. ענין אחר, שאם הקדישו בית לו שדה ואחו בעלים לפדותו, לא פרקי בלא חומש, דכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמשיתו, אבל אם גאלו אחר לא מהייבי רחמנא ליתן חומש (תמורה ב:). ומתכפר עושה תמורה. שאם הפרים ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל ואמר המתכפר

איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא אמרינן כיון דזכות הוא לו אלא צריך דעת או דלמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למעבדיה ת"ש תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו במאי עסקינן אילימא (ו) מן בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דמאן אילימא לדעתו דילה מאן שוויה שליח אלא לדעתו דבעל הכרי הא קמהני ליה דקעביד שליחותיה אלא משלו על של (ז) הכרי ולדעתו דמאן אילימא לדעתו דבעל הכרי הא קמהני ליה אלא לאו לדעתיה דנפשיה (ח) ומשלו תורם על של חבירו וא"א צריך דעת הא קמהני ליה אלא לאו אין צריך דעת לעולם משל בעל הכרי על בעל הכרי כדאמר רבא (ט)באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום הכא נמי באומר וכו' בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא התורם משלו של חבירו טובת הנאה של מי מי אמרינן אי לאו פירי דהאיך מי מתקנא כריא דההוא או דלמא אי לאו כריא דההוא לא הויין פירי דהדין תרומה א"ל אמר קרא (י) את כל (יא)תבואת זרעך ונתת איתיביה תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי הא קא מהני ליה אלא ש"מ טובת הנאה דיליה אמרי לא משל בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ת"ש (יב)דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן (יג)המקדיש מוסיף חומש (יד)ומתכפר עושה תמורה (טו)והתורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו: מלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא: מקרא מ"ט לא ילמדנו משום דקמהני ליה מדרש נמי קמהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא

איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא אמרינן כיון דזכות הוא לו אלא צריך דעת. זכין לאדם שלא בפניו: **או דלמא** מצוה דיליה היא דבעל הכרי ניחא ליה למיעבדיה שיקיים הוא את המצוה לפיכך צריך שיודיעו: **אילימא**. משל בעל הכרי על בעל הכרי: **אילימא לדעתיה דיליה.** לדעתו של תורם שלא הודיעו לבעל הכרי שהוא תורם עליו: **מאן שוייה שליח.** הא קיימא לן (ג)מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **הא קא מהני ליה דעביד שליחותיה.** ואיהו הדירו: **הא קא מהני ליה.** האי שתורם עליו: **אלא לאו לדעתיה דנפשיה.** שלא הודיע לבעל הכרי שהוא רוצה לתרום עליו: **וא"א צריך דעת הא קמהני ליה.** כיון שתורם עליו בידיעתו הא קמהני ליה: **אלא לאו אין צריך דעת.** ולהכי תורם עליו דכיון שתורם עליו שלא מדעתו לא מהני ליה כלל: **לעולם משל בעל הכרי.** מיירי ולדעתו דבעל הכרי ודקאמרת הא קמהני ליה דעביד שליחותיה ותריס: (ד)**באומר כל הרוצ' לתרום יבא ויתרום.** דכיון דלא שויה שליח ממש טפי מאחריני ואחריני נמי יכולין לתרוס כמותו לא מהני ליה כלל דאי לא תריס ליה האי תריס ליה אינש אחרינא. ומהכא ליכא למשמע מינה כלל: **עובדא הנאה משל מי.** אותה פרוטה שיכול לקבל מישראל אחר כדי ליתנה לבן בתו כהן משל מי היא: **אי לאו פירי דהאי.** דתורם לא מתקן כריא דההוא ותיהוי אותה פרוטה דתורם: **או דלמא** (ה) **לא וכו'.** ודבעל הכרי הוי טובת הנאה: **אם כל תבואת זרעך ונתת וגו'.** שמע מינה דבעל הכרי היא טובת הנאה מדכתיב זרעך ונתת: **תורם אם תרומותיו ומעשרותיו לדעתו.** של תורם וקס"ד דמשלו על של בעל הכרי. הא קא מהני ליה דשקיל טובת הנאה: **אלא.** מדתורם לו שמע מינה דטובת הנאה של תורם היא: **אמרי.** לעולם מהא ליכא למשמע מינה טובת הנאה של מי דהכא לא מייתי אלא בשל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי ולהכי טובת הנאה שלו ואפילו הכי לא קא מהני ליה: **באומר כל הרוצה כו'.** כדאוקימנא לעיל: **המקדיש.** שפודה את הקדשו מוסיף חומש ולא אדם אחר כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו (ויקרא כז): **ומתכפר עושה תמורה.** המפרש קרבן לפטור חובתו של חבירו המתכפר עושה תמורה באותו קרבן דהשתא הוי דידיה ולא המפרישו דמאחר שהפרים לגורכו קנאו המתכפר: **והתורם וכו' טובת הנאה שלו.** של תורם: **שנוטלין שכר על לימוד המקרא וכו'.** ולהכי לא ילמדנו מקרא בחנם לזה דקמהני ליה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו הלכות בחנם דלא קא מהני ליה כלל: **מאי פסקא.** דבמתנה תליא מילתא ולאו איסורא ליכא אפי' למשקל שכר של המקרא תריץ לא ודאי לאו שפיר עבד דשקל כלל: והא

כיון דזכות הוא לו. שמרוח שתורם עליו משלו ולא צריך ליתן לו כלום: **לא צריך דעת.** שזכין לאדם שלא בפניו: **או דלמא.** כיון דמצוה דיליה היא דבעל הכרי ניחא ליה למיעבדיה שיקיים הוא את המצוה לפיכך צריך שיודיעו: **אילימא.** משל בעל הכרי על בעל הכרי: **אילימא לדעתיה דיליה.** לדעתו של תורם שלא הודיעו לבעל הכרי שהוא תורם עליו: **מאן שוייה שליח.** הא קיימא לן (ג)מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **הא קא מהני ליה דעביד שליחותיה.** ואיהו הדירו: **הא קא מהני ליה.** האי שתורם עליו: **אלא לאו לדעתיה דנפשיה.** שלא הודיע לבעל הכרי שהוא רוצה לתרום עליו: **וא"א צריך דעת הא קמהני ליה.** כיון שתורם עליו בידיעתו הא קמהני ליה: **אלא לאו אין צריך דעת.** ולהכי תורם עליו דכיון שתורם עליו שלא מדעתו לא מהני ליה כלל: **לעולם משל בעל הכרי.** מיירי ולדעתו דבעל הכרי ודקאמרת הא קמהני ליה דעביד שליחותיה ותריס: (ד)**באומר כל הרוצ' לתרום יבא ויתרום.** דכיון דלא שויה שליח ממש טפי מאחריני ואחריני נמי יכולין לתרוס כמותו לא מהני ליה כלל דאי לא תריס ליה האי תריס ליה אינש אחרינא. ומהכא ליכא למשמע מינה כלל: **עובדא הנאה משל מי.** אותה פרוטה שיכול לקבל מישראל אחר כדי ליתנה לבן בתו כהן משל מי היא: **אי לאו פירי דהאי.** דתורם לא מתקן כריא דההוא ותיהוי אותה פרוטה דתורם: **או דלמא** (ה) **לא וכו'.** ודבעל הכרי הוי טובת הנאה: **אם כל תבואת זרעך ונתת וגו'.** שמע מינה דבעל הכרי היא טובת הנאה מדכתיב זרעך ונתת: **תורם אם תרומותיו ומעשרותיו לדעתו.** של תורם וקס"ד דמשלו על של בעל הכרי. הא קא מהני ליה דשקיל טובת הנאה: **אלא.** מדתורם לו שמע מינה דטובת הנאה של תורם היא: **אמרי.** לעולם מהא ליכא למשמע מינה טובת הנאה של מי דהכא לא מייתי אלא בשל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי ולהכי טובת הנאה שלו ואפילו הכי לא קא מהני ליה: **באומר כל הרוצה כו'.** כדאוקימנא לעיל: **המקדיש.** שפודה את הקדשו מוסיף חומש ולא אדם אחר כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו (ויקרא כז): **ומתכפר עושה תמורה.** המפרש קרבן לפטור חובתו של חבירו המתכפר עושה תמורה באותו קרבן דהשתא הוי דידיה ולא המפרישו דמאחר שהפרים לגורכו קנאו המתכפר: **והתורם וכו' טובת הנאה שלו.** של תורם: **שנוטלין שכר על לימוד המקרא וכו'.** ולהכי לא ילמדנו מקרא בחנם לזה דקמהני ליה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו הלכות בחנם דלא קא מהני ליה כלל: **מאי פסקא.** דבמתנה תליא מילתא ולאו איסורא ליכא אפי' למשקל שכר של המקרא תריץ לא ודאי לאו שפיר עבד דשקל כלל: והא

מלמדו מדרש הלכות ואגדות. אבל לא ילמדנו מקרא: מקרא מ"ט לא ילמדנו משום דקמהני ליה מדרש נמי קמהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא

ואם המקדיש יגאל את ביתו (ויקרא כז): **ומתכפר עושה תמורה.** המפרש קרבן לפטור חובתו של חבירו המתכפר עושה תמורה באותו קרבן דהשתא הוי דידיה ולא המפרישו דמאחר שהפרים לגורכו קנאו המתכפר: **והתורם וכו' טובת הנאה שלו.** של תורם: **שנוטלין שכר על לימוד המקרא וכו'.** ולהכי לא ילמדנו מקרא בחנם לזה דקמהני ליה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו הלכות בחנם דלא קא מהני ליה כלל: **מאי פסקא.** דבמתנה תליא מילתא ולאו איסורא ליכא אפי' למשקל שכר של המקרא תריץ לא ודאי לאו שפיר עבד דשקל כלל: והא

לדעתכם: אלא לדעתו דבעל הכרי הא מהני ליה דעביד שליחותיה. וכל שעושה שליחותו הרי מהנהו: **אלא לדעתא דנפשיה.** דתורם ולא חשבינן ליה מהנה כיון דמדעתיה עביד ולא יהיב ליה מידי למודר. ואתיא מתני' כתנן דלרבנן אי אפשר דלא גרע מפורע חובו דאסור לרבנן. הרשב"א ז"ל. ולי נראה אפי' לרבנן שרי דכיון דאסיק לקמן דתורם משלו על של חבירו טובת הנאה של תורם איכא למימר דתורם לתת לאותו כהן שהוא רוצה מתכוין ולדעתא דנפשיה קא עביד ובעל הכרי בגרמא דמדיר בעלמא מתהני: **אלא לאו אין צריך דעת.** ומאי דכתוב במקצת נסחי ואי אמרת צריך דעת הא קמהני ליה לכבר אמרינן אילימא לדעתו של בעל הכרי הא קמהני ליה: **כדאמר רבא באומר כל הרוצה וכו'.** בנעיא דר' ירמיה בסמוך אמר הכי: **הכא נמי באומר כל הרוצה לתרוס יבא ויתרוס.** וכי האי גוונא מהני לגבי תרומה דבגלוי דעת בלחוד דניחא ליה סגי ולגבי מודר הנאה לא חשיב מהנה כיון דלא משוי ליה אידך שליח בהדיה. ומיהו דוקא באומר כל הרוצה לתרוס יבא ויתרוס אבל אי אמר כל השומע קולי יתרוס שליחות מעליא הוי ואסור במודר הנאה הא אמרינן בפ' המדיר (בכתובות דף ע:) כל השומע קולי יזון שליחותיה קעביד ומפקינן לה מדתנן בפ' התקבל (גיטין דף סו.) דגבי גט מהני אם אמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הלכך דוקא באומר כל הרוצה לתרוס יבא ויתרוס דלאו שליחות גמור הוא. ומיהו כי אמרינן לתרומה מיהא מהני דוקא דאמריה בהאי לישנא דהא לישנא מלעיתא הוה ומש"ה נהי לגבי מודר לא הוי שליחות לתרומה מיהא מהני אבל אי אמר כל התורם אינו מפסיד אפשר דאפילו לגבי תרומה לא מהני דלאו לישנא מעליא הוא כשיבא ויתרוס והכי נמי מוכח דהא האומר כל הזן אינו מפסיד והלך אחד וזן אינו חייב לשלם דלא שייה כלל: **הכורס משלו על של חבירו טובת הנאה של מי.** כלומר מי זכאי בגמיעת תרומה זו תורם או בעל הכרי שתהא טובת הנאה שלו. טובת הנאה שיתן לו ישראל דבר מועט שיתן אותה תרומה לבן בתו כהן דאילו כהן אסור ליה למיתב מידי לישראל כדי שיתן לו תרומתו דאפילו כהן המסייע בבית הגרנות (בכורות כו:) קרינן ביה שחתם ברית הלוי(ה): **אי לאו פירי דהדין.** של תורם: **הכוראת זרעך ונתת.** תלה הנתינה בבעל הזרע דהיינו בעל הכרי: **ואי אמרת טובת הנאה בבעל הכרי הא קא מהני ליה.** שמזכהו תורם לבעל הכרי ליתן אותה תרומה לבי שירלה ושקיל מייהי טובת הנאה ונמצא מהנהו ממש: **המקדיש מוסיף חומש.** המקדיש בהמה לקרבנו של חבירו והוממה ורוצה לפדותה. מקדיש קרוי בעליה לענין שצריך להוסיף חומש שהבעלים בלבד מוסיפין חומש כשפודין את קדשיהם: **המתכפר עושה תמורה.** כלומר אבל לענין תמורה הזוכה בה לגורך קרבנו קרוי בעליה ומתפיס תמורה בה אבל מקדיש לא חשבינן ליה בתמורה יוד. ול"ע] [ע"ש בתמורה יוד. ול"ע]: **טובת הנאה שלו.** של תורם. ולפי זה קרא דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך ונתת תעשר תעשר קאי וה"ק עשר תעשר ונתת דמעשר זכאי בנתינה והכי מפרש לה במס' תמורה [י.]: **מקרא מאי טעמא לא ילמדנו משום דקא מהני ליה.** כשאינו נוטל ממנו שכר: **מדרש נמי קא מהני ליה.** מהאי טעמא גופיה:

(ו) [נ"ל תבואתך וכן איתא בפי' הרא"ש דהכא ודע דדבגרי הר"ן בד"ה טובת הנאה עשר תעשר וכו' נ"ש טובת דבענין עשר תעשר לא כתיב ונתת כי אם נאוסן וכי יכנה ממך הדרך ונתתה בכסף ונו' ע"ש], (ב) יומא נ: זבחים ו. תמורה [ב:] י., (ג) [נ"ש כב:], (ד) [נ"מ כב.], (ה) [ומגלאי ב.], (ו) לעיל לה.;

תורה אור השלם

1. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֶת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תַּאֲוֶה נַפְשֶׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
דברים יד כב, כו
כִּי תִכְלֶה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:
דברים כו יב

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אילימא משל בעל הכרי על בעל הכרי ולדעתו כ"ל ותיכם מן ותיכם של נמחק: (ב) שם אלא משלו על של בעל הכרי: (ג) שם אלא לאו לדעתיה דנפשיה ואי אמרת התורם משלו על של חבירו צריך דעת ד"ה לעולם וד"ה כאותר הד"א: (ה) ד"ה לו דלמא אי לאו וכו':

פירוש הרא"ש

כיון דזכות הוא לו. שהוא פוטר כריו בתבואתו לא צריך דעת דאמרן מהדי דיתם ליה והוי כאילו עשאו שליח: **או דלמא** מצוה דיליה הוא וניחא למעבדה. ויותר הוא חפץ בחסרון ממונו ממה שיעשה אחר מצותו הלכך חוב הוא ולא הוי שלוחו: מאן שוייה שליח. הא אמרינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **אלא לאו** אין צריך דעת. דאמר"ג דזכות הוא לו הוי כאילו שוייה שליח מ"מ כיון שבלא דעתו היה יכול לעשות לא מיקרי הנאה: כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. דדעת איכא שליחות ליכא: **טובת הנאה של מי.** שיקבל מישראל כדי שיתנה לבן בתו כהן: **את כל מעשר תבואתך ונתת.** מי שהתבואה שלו קרי ביה ונתת: **ואי אמרת טובת הנאה בבעל הכרי הא.** קס"ל דאחייני בתורם משלו אפילו הכי אמר דלא מהני ליה:

מסורת הש"ס

(ו) ב"מ נ. ע"ז ל. ב"ק ל. ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ב) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ג) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ד) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ה) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ו) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ז) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ח) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (ט) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (י) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (יא) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (יב) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (יג) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (יד) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש. (טו) ב"מ לא. ב"ב נ. ע"ז ל. ע"ש.

והא קא משמע לן. מתני' דאפי' במקום שנוטלין שכר וכו'. ולהכי לא ילמדנו מקרא דהואיל ושרי למשקל שכר אם מלמדו בחנם מהני ליה מן השכר שהיה לו ליתן: **רב אמר.** מאי טעמא התירו למשקל שכר מן המקרא מפני שאין נוטלין שכר אלא על שכר שימור שמשמרין התינוקות שאין מניחין אותן לגאת ולעסוק בדברים בטלים ולא שכר לימוד המקרא וקטנים דצריכין שימור למדין מקרא ולא גדולים ולהכי לא ילמדנו מקרא לקטנים בחנם דהואיל ושרי למשקל עלייהו שכר קמהני (ג) השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו מדרש דקטנים אין לומדים מדרש אלא לגדולים וגדולים לית להו שכר שימור ולא קמהני להו כלל ולהכי שרי: **ורבי יוחנן אומר שכר פיסוק טעמים.** שקיל מנייהו שמלמדם ניקוד וטעמים והוה שכר מני למשקל ופיסוק טעמים אינו אלא במקרא ולהכי לא ילמדנו מקרא: (ד) **בקטן.** (משום דקא מהני ליה שמניח לו את השכר) תניא מתני' דקתני לא ילמדנו מקרא (ה) בקטן משום דקא מהני ליה שמניח לו את השכר שהיה לו ליתן: **והכי קתני לא ילמדנו מקרא לקטן.** בחנם משום דקא מהני ליה שכר השימור אבל אם היה גדול מלמדו לו ולבניו מקרא גדול משום דאיהו לא צריך שימור ולא קמהני ולבניו נמי הואיל ואביהן עמהם הוא משמרם וליכא שכר שימור: **לא קורין בתחילה בשבת.** אין מתחילין ללמדם בתחילה בשבת בדבר שלא למדו מעולם אבל שונין בראשון כלומר בדבר שלמדוהו כבר פעם ראשונה ולומדים אותן פעם שניה בשבת. ולהכי קתני בראשון דרבותא קמ"ל אע"פ שלא למדוהו התינוקות אלא פעם אחת שונין: **בשלמא למאן דאמר שכר פיסוק טעמים.** שרי למשקל: **היינו דאין קורין בתחילה בשבת.** דהואיל ומעולם לא למדו דבר זה אלא עכשיו אינו מלמדו אלא בשבת ואתי למשקל שכר בשבת. אבל שונין דעביד ליה בלא שכר: **אמאי שונין בראשון.** אפילו שונין לא דהא ליכא שכר שימור דשבת ואתי למשקל שכר בשבת: **הבלעה היא.** (ו) כדקתני ומישרי שרי: **דקניא השוכר את הפועל.** שנותן לו שכרו של כל יום: **לשמור את הינוק.** מעומאה: **לשמור את הזרעים.** לצורך העומר: אם

ג) אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש על המדרש לא שרי ליה למשקל. נראה בעיני דה"פ מדינה מותר ליטול שכר על המקרא ולא על המדרש כדמפרש ואזיל מיהו יש מקומות שמחמירין על עצמם שלא ליטול שכר אפי' על המקרא כדי שלא יבא ליטול מן המדרש ובאותן מקומות אפילו מקרא יכול ללמדו שהרי מכיון שהחמירו על עצמן למצוה אין רשאין ליטול שכר והוה ליה מקרא כמדרש לכל המקומות אלא דתמני' מתוקמא במקום שנוטלין שכר על המקרא כלומר שלא החמירו על עצמן ואפילו באותו מקום על המקרא דוקא הוא דשרי למשקל ומש"ה לא ילמדנו דכיון שנוטלין עליה שכר אם מלמדו בחנם נמצא מהנהו אבל על המדרש לא שרי למשקל דמדינא אסור כדמפרש ואזיל הלכך כי מלמדו מדרש בחנם לא מהני ליה ולא מידי דאגרא לא מחייב ביה ולימוד גופיה נמי לאו הנאה הוא דמצות לאו ליהנות נתנו: ולענין הלכה קיימא לן הכי דעל המדרש לא שרי למשקל מיהו ה"מ שכר לימוד אבל אגר בטלה שרי והכי איתא בירושלמי (ד) דגרסינן התם יכול אף על מקרא ותרגום כן ת"ל חוקים ומשפטים (ה) חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדים בחנם מקרא ותרגום וכן חמי מתניתא נסבין אגרייהון אמר ר' יודן בר' ישמעאל שכר בטלן הם נוטלין: **מאי שלא מדרש הוא דכתיב ואותי ה'.** הא קרא מייתי לאשמעינן דמשה נצטווה ללמוד תורה לישראל: **וכתיב ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'.** כלומר שצוני ללמוד בחנם דאי לא כאשר צוני אמאי קאי דליכא למימר בשכר דהיכי לימא כאשר צוני וכי צוהו בכך לא סגיא דלא ליסקול אגרא וליכא למימר נמי דכאשר צוני הכי קאמר כאשר צוני ולא מעצמי אני אומר דודאי ישראל לא היו מפקפקין בכך דהא כתיב (ו) כך יאמינו לעולם אלא ודאי ה"ק כאשר צוני ללמד בחנם: **מקרא נמי בחנם.** מהאי קרא גופיה: **רב אמר שכר שימור.** דמסתמא לומדי מקרא קטנים וצריכין שימור ומש"ה נהי דאגר ליכא אסור שכר שימור שרי: **ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים.** שמלמדין להם טעמים דלאו מדאורייתא נינהו הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים. ואיכא בין רב לרבי יוחנן ללמד מקרא לגדול דלא בעי שימור דלרב אסור דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא ולרבי יוחנן שרי משום שכר פיסוק טעמים. הלכך לענין הלכה כיון דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן נקטינן דאפי' מגדול שרי ליטול שכר על המקרא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות נדרים: **מנן לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שכר שימור [גדול בר שימור] הוא.** והא מיהו נטר נפשיה: **בקטן.** דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אפילו הכי לא אפשר ליה בידים וכשמלמדו הרי הוא מהנהו: **ואם היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא.** לו דלא בעי שימור לבניו נמי אע"ג דבעו שימור לא מתסר טפי מזן את בניו ואת בנותיו: **מיהיבי הינוקות לא קורין בתחילה בשבת.** מה שלא קראו מימיהם אלא שונין בראשון אם קראו פעם ראשונה לפני השבת שונין אותו בשבת אע"פ שהיא חוזרת ראשונה: **בשלמא למ"ד שכר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת.** לפי שעיקר השכר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה ומש"ה אין קורין בתחילה בשבת דשכר שבת אסור אבל שונין בראשון משום דאחזרה לא שקלי אגרא: **אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין וכו'.** כלומר מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה הרי השכר אינו אלא על השימור וכי היכי דאיכא שימור בתחילה הכי נמי איכא שימור כששונין: **הבלעה היא.** שמבליע שכר יום השבת בכלל שכר שאר הימים: **לשמור אם הינוק.** שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה: **לשמור הפרה.** פרה אדומה: **אם הזרעים.** לצורך עומר היו משמרין אותם קודם הבאת העומר. הכי מפרש לה רש"י ז"ל בפרק הזהב (ב"מ דף נח.): **לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן.** אם

ד) גם' כאשר צוני ה' אלהי מה אני: (ב) שם בתחילה בשבת אבל שונין בראשון: (ג) רש"י ד"ה רב אמר וכו' קמהני ליה השכר: (ד) ד"ה ר' יוחנן וד"ה בקטן משום דקא מהני הד"א השכר הס"ד ומיתא בקטן ממתק: (ה) ד"ה תרץ וכו' בקטן קתני משום: (ו) ד"ה הבלעה היא ומישרי שרי כל"ל ומיתא כדקתני ממתק:

הגהות הב"ח

(א) גם' כאשר צוני ה' אלהי מה אני: (ב) שם בתחילה בשבת אבל שונין בראשון: (ג) רש"י ד"ה רב אמר וכו' קמהני ליה השכר: (ד) ד"ה ר' יוחנן וד"ה בקטן משום דקא מהני הד"א השכר הס"ד ומיתא בקטן ממתק: (ה) ד"ה תרץ וכו' בקטן קתני משום: (ו) ד"ה הבלעה היא ומישרי שרי כל"ל ומיתא כדקתני ממתק:

מוסף רש"י

טעמים. הנגינות קורין טעמים (מגילה ג.) נגינות נעימי מקרא של תורה נביאים וכתובים, כין בניקוד נכספר בין בהגבהת קול ובמנגינו נעימות הנגינה של פשטא ולרגא וטופר מהפך (ברכות סב.). **השוכר את הפרעל.** גזבר של הקדש שאכר פועל משל הקדש (ב"מ נח.). **לשמור את התינוק.** אלא יטמאו, שהיו מגדלין אותן לפרה בחצרות הבנויות בסלעים ומתחתיהן חלל, כדאמרינן בסוכה בהיכן תחת המטה (כא.) לפי שעשו מעלה בהכן השוקף את הפרה שתהא פריסתו נטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (מ:) והתינוקות הללו אלא נטמאו מעולם ממגלים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה (ב"מ נח.). **לשמור את הפרה.** אדומה, שלקחוה ושומרין אותה אלא מיפסל בעליית עול לו במוס (שם). **לשמור את הזרעים.** זרה המבכרת חרוצה לעומר קודם הפסח שבעים יום, כדאמרינן במנחות (פה.) אי נמי בשביעית, ספיחים לעומר ואתי הלחם (ב"מ שם). **אין נותנין לו שכר שבת.** אם שכיר יום הוא (שם).

פירוש הרא"ש

במקום שנוטלין שכר על המקרא. ואם היה מלמדו בחנם הרי הוא מוחל לו על השכר ומהנהו: **מאי פסקא.** שלעולם נוטלין שכר על המקרא ולא על המדרש ולא קתני איפכא: **מה אני בחנם.** לוה אותי ללמד אתכם בחנם כמו שהוא

ל א מיי' פ"ח מהל' מ"ת הל' ז ופ"ו מהלכות נדרים הלכ' ז סמג עשין יב וסמג לאוין רמב עשין ע ור"ן פ' רבה סעיף ב וסר' רמה סעיף ו [וסי' רמו סעי' ה]:

לא ב מיי' פ"ב מהל' מ"ת ח"מ הל' ב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף יד:

לב ג מיי' פ"ו מהל' שבת הלכ' כה סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ד:

תורה אור השלם

1. וְאֹתִי צִוָּה יְיָ בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לִרְשְׁתָּהּ: דברים ד יד
2. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְיָ אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה

תוספות

הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא וכו'. מפרש ואזיל טעמא דמה אני בחנם דכתיב ראה למדתי אתכם ומסתמא משה לא נטל שכר מישראל שעשיר היה: **שכר שימור.** שמשמר תלמד תינוקות שלא יבלו אזנה ואתם אבל מדרש אינו צריך ללמוד כ"א לגדול שאינו צריך שימור כגון עשר למשנה: **שכר פיסוק טעמים.** וסכר דפיסוק אינו צריך אלא מדרגנן ולא צריך לומר מה אני בחנם אף אתם בחנם: גדול בר שימור הוא. משמע ליה דמתניתין מיירי אף בגדולים: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** וה"פ לא ילמדנו מקרא בדגיל ללמוד מקרא דהיינו קטן אבל תלמוד הוא בניו אלא אם רצו אינו מקרא אם קרוי אינו מקרא דהיינו קטן ולא מלמד הוא בניו אלא אם קרוי אינו מקרא אם קרוי אינו מקרא: **אין קורין בתחילה בשבת.** מפני עונג שבת: **אבל שונין בראשון.** פירוש יכולין לחזור חזרה ראשונה בשבת: **היינו דאין קורין בתחילה.** מפני שמשמכר בשבת ומחזי כמקח וממכר אבל שונין בראשון דכיון דלימדו זו מערב שבת יודעין אותו מערב שבת: **ואי משום שכר שימור אמאי שונין בראשון.** הא איכא שכר שימור: **הבלעה היא.** ששכר שבת נבלע ולא מיחזי כמקח וממכר שפוסק לו כך לחלי שנה: **לשמור את התינוק.** לצורך מי מתאת לשמור הזרעים. לצורך

ד) דגרסינן התם יכול אף על מקרא ותרגום כן ת"ל חוקים ומשפטים (ה) חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדים בחנם מקרא ותרגום וכן חמי מתניתא נסבין אגרייהון אמר ר' יודן בר' ישמעאל שכר בטלן הם נוטלין: מאי שלא מדרש הוא דכתיב ואותי ה' כתיב (ו) כך יאמינו לעולם אלא ודאי ה"ק כאשר צוני ללמד בחנם: מקרא נמי בחנם. מהאי קרא גופיה: רב אמר שכר שימור. דמסתמא לומדי מקרא קטנים וצריכין שימור ומש"ה נהי דאגר ליכא אסור שכר שימור שרי: ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים. שמלמדין להם טעמים דלאו מדאורייתא נינהו הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים. ואיכא בין רב לרבי יוחנן ללמד מקרא לגדול דלא בעי שימור דלרב אסור דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא ולרבי יוחנן שרי משום שכר פיסוק טעמים. הלכך לענין הלכה כיון דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן נקטינן דאפי' מגדול שרי ליטול שכר על המקרא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות נדרים: מנן לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שכר שימור [גדול בר שימור] הוא. והא מיהו נטר נפשיה: בקטן. דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אפילו הכי לא אפשר ליה בידים וכשמלמדו הרי הוא מהנהו: ואם היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו דלא בעי שימור לבניו נמי אע"ג דבעו שימור לא מתסר טפי מזן את בניו ואת בנותיו: מיהיבי הינוקות לא קורין בתחילה בשבת. מה שלא קראו מימיהם אלא שונין בראשון אם קראו פעם ראשונה לפני השבת שונין אותו בשבת אע"פ שהיא חוזרת ראשונה: בשלמא למ"ד שכר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת. לפי שעיקר השכר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה ומש"ה אין קורין בתחילה בשבת דשכר שבת אסור אבל שונין בראשון משום דאחזרה לא שקלי אגרא: אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין וכו'. כלומר מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה הרי השכר אינו אלא על השימור וכי היכי דאיכא שימור בתחילה הכי נמי איכא שימור כששונין: הבלעה היא. שמבליע שכר יום השבת בכלל שכר שאר הימים: לשמור אם הינוק. שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה: לשמור הפרה. פרה אדומה: אם הזרעים. לצורך עומר היו משמרין אותם קודם הבאת העומר. הכי מפרש לה רש"י ז"ל בפרק הזהב (ב"מ דף נח.): לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. אם

ה) אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש לא שרי ליה למשקל. נראה בעיני דה"פ מדינה מותר ליטול שכר על המקרא ולא על המדרש כדמפרש ואזיל מיהו יש מקומות שמחמירין על עצמם שלא ליטול שכר אפי' על המקרא כדי שלא יבא ליטול מן המדרש ובאותן מקומות אפילו מקרא יכול ללמדו שהרי מכיון שהחמירו על עצמן למצוה אין רשאין ליטול שכר והוה ליה מקרא כמדרש לכל המקומות אלא דתמני' מתוקמא במקום שנוטלין שכר על המקרא כלומר שלא החמירו על עצמן ואפילו באותו מקום על המקרא דוקא הוא דשרי למשקל ומש"ה לא ילמדנו דכיון שנוטלין עליה שכר אם מלמדו בחנם נמצא מהנהו אבל על המדרש לא שרי למשקל דמדינא אסור כדמפרש ואזיל הלכך כי מלמדו מדרש בחנם לא מהני ליה ולא מידי דאגרא לא מחייב ביה ולימוד גופיה נמי לאו הנאה הוא דמצות לאו ליהנות נתנו: ולענין הלכה קיימא לן הכי דעל המדרש לא שרי למשקל מיהו ה"מ שכר לימוד אבל אגר בטלה שרי והכי איתא בירושלמי (ד) דגרסינן התם יכול אף על מקרא ותרגום כן ת"ל חוקים ומשפטים (ה) חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדים בחנם מקרא ותרגום וכן חמי מתניתא נסבין אגרייהון אמר ר' יודן בר' ישמעאל שכר בטלן הם נוטלין: מאי שלא מדרש הוא דכתיב ואותי ה' כתיב (ו) כך יאמינו לעולם אלא ודאי ה"ק כאשר צוני ללמד בחנם: מקרא נמי בחנם. מהאי קרא גופיה: רב אמר שכר שימור. דמסתמא לומדי מקרא קטנים וצריכין שימור ומש"ה נהי דאגר ליכא אסור שכר שימור שרי: ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים. שמלמדין להם טעמים דלאו מדאורייתא נינהו הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים. ואיכא בין רב לרבי יוחנן ללמד מקרא לגדול דלא בעי שימור דלרב אסור דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא ולרבי יוחנן שרי משום שכר פיסוק טעמים. הלכך לענין הלכה כיון דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן נקטינן דאפי' מגדול שרי ליטול שכר על המקרא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות נדרים: מנן לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שכר שימור [גדול בר שימור] הוא. והא מיהו נטר נפשיה: בקטן. דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אפילו הכי לא אפשר ליה בידים וכשמלמדו הרי הוא מהנהו: ואם היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו דלא בעי שימור לבניו נמי אע"ג דבעו שימור לא מתסר טפי מזן את בניו ואת בנותיו: מיהיבי הינוקות לא קורין בתחילה בשבת. מה שלא קראו מימיהם אלא שונין בראשון אם קראו פעם ראשונה לפני השבת שונין אותו בשבת אע"פ שהיא חוזרת ראשונה: בשלמא למ"ד שכר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת. לפי שעיקר השכר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה ומש"ה אין קורין בתחילה בשבת דשכר שבת אסור אבל שונין בראשון משום דאחזרה לא שקלי אגרא: אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין וכו'. כלומר מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה הרי השכר אינו אלא על השימור וכי היכי דאיכא שימור בתחילה הכי נמי איכא שימור כששונין: הבלעה היא. שמבליע שכר יום השבת בכלל שכר שאר הימים: לשמור אם הינוק. שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה: לשמור את הפרה. פרה אדומה: לשמור את הזרעים. שהיה המבכרת שומרין אותה לצורך העומר ואמר אלחנן: ז) דרבנן אבוהון דינוקא לשצורא. אם היו קורין בתחילה היה חמור להם והיו צריכים להאריך והלחם מצמין לקעוד עד שיבואו ומבטלין עונג שבת אבל מה שקראו מאתמול שונין בו היום מי אינן צריכין להאריך בו: ויקיר לאהון עלמא. ואינם יכולים לבטל הטעות ללמוד דבר חמור: שנו ושם. המשנה ומנהגו שהוא נהוג בו לבעוד כל יום: בנות מי בעיין שימור. אין דרכן לעיל בראוות ומאי אינעריך לאשמועינן שמותר ללמוד בנותיו והא אין נוטלים עליהם שכר ואפילו לעצמן יכול ללמד בדבר שאין נוטלין עליו שכר ומתני' מתמה קתני ומלמד את בניו דמשמע אף בנות בכלל: דאורייתא הוא. ואין נוטלין שכר:**

עין משפט נר מצוה

לא ב מיי' פ"ח מהל' מ"ת ח"מ הל' ב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף יד:

לב ג מיי' פ"ו מהל' שבת הלכ' כה סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ד:

לג ד מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

לד ה מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

לה ו מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

לו ז מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

לז ח מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

לח ט מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

לט י מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מ כ מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מא ל מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מב מ מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מג נ מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מד ס מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מה ע מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מו פ מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מז צ מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מח ק מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

מט ר מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

נ ש מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

נא ת מיי' פ"ב מהל' מ"ת הל' ה:

אם נתנדו בשבת דכיון דלא שקיל אגרא בשבתא הוה ליה שומר חנם: **אם היה שכיר שבת.** שכוע אחת: **שכיר שבוע.** שמטה אחת: **נותן לו שכר שבת.** כיון שלא הזכירו בפירוש אלא שהבליעו בכלל שאר הימים: **לפיכך.** כיון דהוי שומר שכר אם אבדו בשבת חייב באחריותן: **דיפנו אכוהון דינוקא למצותא דשבתא.** שאבות התינוקות פונין למצות שבת ומשתעשעין עם התינוקות ואם יקראו התינוקות לכתחילה יחזו לבטולם: **ויקיר עליהון עלמא.** על התינוקות שמתוך שאכלו יותר ממה שדרכן לאכול בחול אבריהם כבדין עליהן ואין יכולין ללמוד בתחילה שלריך עיון מרובה: **גדול מי בעי שימור.** בתמיה. כך היא הגירסא במקצת נסחאות ואחי שפיר דה"ק סתמא דמתני' דקתני ולא ילמדנו מקרא בגדול היא מדקתני סיפא אבל מלמד את בניו דמאי דמשגיחן לעיל חסורי מחסרא שיעוא דחיקא היא אלא ולאי בגדול מתוקמא וגדול מי בעי שימור. ואיכא נסחי דגרסי בנות מי בעי שימור והכי פריך ולאי כל היכא דתנא תנא המודר הנאה מחבירו אין לוקין אלא משמע והיכי פסיק ותנא לא ילמדנו מקרא נהי דמוקמת לה בקטן מיהא בנים קטנים דבעו שימור אבל בנות אמאי קטנות לא בעו שימור שאין דרכן ללאת לחוץ: **קסבר פיסוק טעמים דאורייתא הוא.** ואסור ליטול על לימודם שכר דכיון דמדאורייתא ניתנו הוו להו כחוקים ומשפטים: **מפורש זה תרגום.** דמפרש ליה לקרא: **ושום שכל אלו הפסוקים.** נקודות המפסיקות בין פסוק לפסוק. וקרי להו שום שכל שעל ידיהן אדם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים כדאמר פרק קמא דחגיגה (דף ו:) נפקא מינה לפסוקי טעמי: **המסורות:** מה שנמסר במסורה: **אמר רבי יצחק מקרא סופרים.** הקריאה שמסרו לנו הראשונים שנקראו סופרים: **ועטור סופרים.** תיבות ימינות שנכתבו ליפות הלשון ונקראות עטור לפי שהן מעטרין את הלשון: **קריין ולא כתיב.** תיבות הנקראות ולא נכתבות: **כתיב ולא קריין.** שנכתבות ואינן נקראות: **הלכה למשה מסיני.** כך קבל משה בסיני ומסר לישראל: **מקרא סופרים ארץ ארץ.** שכשיש בו אתנחתא נקרא ארץ בקמץ: **שמים מלרים.** שאע"פ שאין בהם אל"ף נקראים כאילו היתה בהם: **עטור סופרים אחר תעבורו אחר תלכו אחר תאסף קדמו שריס אחר נוגנים.** כל הני אחר מיותרין הן ואינן אלא לתפארת הלשון דהוה ליה למכתב סעדו לבכם ותעבורו תסגר שבעת ימים ותאסף קדמו שרים נוגנים אלא שנכתבו לתפארת הלשון: **לדקתך כהררי אל.** הוה ליה למכתב לדקתך הררי אל כדכתיב משפטיך תהום רבה לומר שההרים הרמים כלומר המלאכים לריכין לדקת השם אלא שכתב כהררי אל לתפארת הלשון. ובדברי מורי ראיתי דעטור סופרים היינו שכותבין טעם מפסיק באחר כי היכי דלישתמע אח"כ תלך ואח"כ תעבורו ואחר כן תאסף קדמו שרים ואח"כ נוגנים לדקתך כהררי נפסק בטעם כהררי ממלת אל לומר שמלת אל הפוכה כאילו היתה בתחלת הפסוק ופירוש אל לדקתך נגלית כהרים שהם גלויים ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתעבורו ואחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם לדקתך כהרים של אל וקרי ליה עטור סופרים משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה: **קריין ולא כתיב פרת דבלבתו.** בשמואל הוא להשיב ידו בנהר פרת פרת קרי ולא כתיב: **אים דכאשר ישאל.** בשמואל נמי הוא הגה גבי אחיתופל כאשר ישאל איש בדבר האלהים אים קרי ולא כתיב: **כאים דונכנתה.** בירמיה הוא הגה ימים כאים נאם ה' [ונכנתה] העיר וגו' כאים קרי ולא כתיב: **לה דפליטה.** בסוף ירמיה בנבואת בבל יהי לה לפליטה לה קרי ולא כתיב: **את דהגד הוגד.** ברות ויען בועז ויאמר לה הגד הוגד (את) [לי כל] אשר עשית את חמותך אחי את קרי ולא כתיב. מיהו בספרים שלנו קרי וכתיב ואף במסרה לא מדכר ליה בהגד דקריין ולא כתיבן: **אלי דהגורן.** ברות נמי הוא ותאמר אליה את כל אשר תאמרי אלי אעשה והפסוק שאחריו ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה וקרי ליה אלי דהגורן אע"ג דבהוא קרא ליכא הגורן כיון דסמוך ליה בפסוק דלאחריו: **אלי דהשעורים.** ברות נמי הוא ותאמר אל השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אלי קרי ולא כתיב: **כאיכן ולא קריין גא דיסלא.** במלכים בהשתחויתי בית רימון יסלח נא ה' לעבדך כתיב גא ולא מקרי: זאת

אם אבדו אינו חייב באחריותן ואם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכר שבת לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אלא גבי שבת היינו טעמא דאין קוראין בתחילה משום דיפנו אבהתהון דינוקי למצותא דשבתא ואיבעית אימא משום דבשבתא אבלין ושתין ויקיר עליהון עלמא כדאמר [6] שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעיים ולמאן דאמר שכר פיסוק טעמים מ"ט לא אמר שכר שימור קסבר בנות מי קא בעיין שימור ולמ"ד שכר שימור מ"ט לא אמר שכר פיסוק טעמים קסבר (שכר) פיסוק טעמים דאורייתא הוא [3] דא"ר איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מ"ד [1] ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורות אמר רבי יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני מקרא סופרים (6) ארץ שמים מצרים [2] עיטור סופרים [2] אחר תעבורו [3] אחר תלך [4] אחר תאסף [5] קדמו שרים אחר נוגנים [6] צדקתך כהררי אל [7] קריין ולא כתיבן [א] [7] פרת דבלבתו [8] איש דכאשר ישאל איש בדבר האלהים [9] באים (ב) דנבנתה [10] לה דפליטה [ב] [11] את דהגד הוגד [12] אלי דהגורן [13] אלי דהשעורים הלין קריין ולא כתבן וכתבן ולא קריין [14] נא דיסלה זאת

אם אבדו. בשבת: **אינו חייב באחריותן.** הואיל ואינו שכיר ביום שבת: **אם היה שכיר שבת.** שנותנים לו ז' פשיטים שכרו לשבוע אע"פ שמגיע ליום שבת פשוט אחד כיון דכל יום שבת נבלע עם שכירות שאר השבוע זו היא הבלעה שאכר שבת מבליע בתוך ימי השבוע ותתנין (ג) שכר שבת דהבלעה שרי: **אם אבדו.** בשבת חייב באחריותן דהא נותנין לו שכר השבת: **אלא גבי שבת.** (ד) דקתני לא קורין בתחילה אבל שוין לאו משום שכר פיסוק ולא משום שכר שימור קאמר דהא שרי בהבלעה: **דיפנו אכבהון דינוקא למצותא דלהון.** שאם היו עסוקין להקרותן בתחילה בדבר מדע היו טרודין בהן ולא היו פנויין למצות שבת להתענג בו אבל שוין הואיל וכבר למדוהו לא מיטרדי בהו: **דיפנו.** כדי שיהו פנויין: **ויקיר להו עלמא.** שכבד עליהם ללמוד מפני המאכל ולהכי אין קורין בתחילה בשבת דמצער להו: **בנות.** שמלמדין אותן תורה מי בעיין שימור אינהו לאו אורחייהו למיפק אבראי דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מה) וליכא לאוקמא בה שכר שימור: **שכר פיסוק טעמים דאורייתא הוא.** ולא מלי למשקל עלייהו אגרא: **אלו הפסוקים.** עד היכן מסיים כל פסוק ופסוק. ולהכי קרי להו שום שכל שיכול להשכיל בפסוק בין כל פיסוק ופיסוק: (ה) **מקרא סופרים** (ה) **ארץ ארץ.** כלומר מה שקורין ארץ ארץ דלא כתבינן ההגרה דלא כתבינן יו"ד בין אל"ף לרי"ש ובין רי"ש לגד"י וכן נמי ארץ דלא כתבינן ב' אלפי"ן או ה"א סמוך לאל"ף ויו"ד בין רי"ש לגד"י וכן שמים דלא כתבינן שאמים אל"ף בין ש"ן למ"ם ובין מ"ם ליו"ד וכן מלרים: **הלכה למשה מסיני.** דנקראין הכי: **עיעור סופרים אחר תעבורו.** ולא כתיב תעבורו אחר. והיינו עיעור שמעטרין הדיבור דהכי משמע יפה: **קדמו שרים אחר נוגנים.** ולא כתיב אחר נוגנים קדמו שרים: **לדקתך כהררי אל.** ולא כתיב כהררי אל לדקתך. דהכי משתבר טפי ובדווקא משתני: **אים דכאשר ישאל אים בדבר האלהים.** באחיתופל כתיב: **באים דונכנתה.** [קרי ולא] כתיב: **לה דפליטה.** שניהן כתובין בירמיהו: **את דהגד הוגד אלי**(ו). דכולהו הני קריין ולא כתיבן: **וכאיכן ולא קריין גא דיסלא.** דנעמן:

זאת

(ה) [כתובות קי: ב"מ קמו. סנהדרין קח.], ב) מגילה ג., ג) [בענין ערך ערור ב תמצא פי' הגון מאד], ד) [מס' סופרים פ"ו ה"מ], ה) [ל"ל אחר ד"ה הלכה], ו) שיין לקמ"ז.

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרְאוּ בַּסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפֹרָשׁ וְשׂוֹם שֶׂכֶל וְיָבִינוּ בַּמִּקְרָא: נחמיה ח ח
2. וְאַקְחָה פַת לֶחֶם וְסָעֲדוּ לִבְבֶכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: בראשית יח ה
3. וַיֹּאמַר אֲחִיתֹ וְאַמְּתָה תֹּשֵׁב הַנַּעַר אֶתְנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר אַחַר תֵּלֵךְ: בראשית כד נה
4. נִקַּם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ: במדבר לא ב
5. קִדְּמוּ שָׂרִים אַחַר נֹגְנִים בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תֹּפֵפוֹת: תהלים סח כו
6. צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ יְיָ: תהלים לו ז
7. וַיַּרְ דָּוִד אֶת הַדֹּדְעָזַר בֶּן רְחֹב מֶלֶךְ צוֹבָה בְּלֶכְתּוֹ לְהַשִּׁיב יָדוֹ בְּנַהַר פְּרָת: שמואל ב ח ג
8. וְעֵצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל עֵצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלֹם: שמואל ב טז כג
9. הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וּנְבֻנְתָה הָעִיר לַיְיָ מִמִּגְדַּל חֲנַנְאֵל שַׁעַר הַפִּנָּה: ירמיהו לא לז
10. הַשְׁמִיעוּ אֶל בָּבֶל רַבִּים כָּל דַּרְכֵי קֶשֶׁת חֲנוּ עָלֶיהָ סָבִיב אַל יְהִי לָהּ פְלֵטָה שַׁלְּמוּ לָהּ כְּפָעֳלָהּ כְּכֹל אֲשֶׁר עָשְׂתָה עֲשׂוּ לָהּ כִּי אֶל יְיָ זָדָה אֶל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: ירמיהו נ כט
11. וְיָעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֹּד הֻגַּד לִי כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעַתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: רות ב יא
12. וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה: רות ג ה
13. וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֵלַי אַל תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל חֲמוֹתֵךְ: רות ג יז
14. לְדָבָר הַזֶּה יִסְלַח יְיָ לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית רִמֹּן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשְׁעָן עַל יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוֹתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח יְיָ לְעַבְדֶּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה: מלכים ב ה יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקרא סופרים אֶרֶץ אֶרֶץ שָׁמַיִם מִצְרַיִם וכו' אחר תלכו אחר: (ב) שם כתיב דונבנתה: (ג) רש"י ד"ה אם היה שכיר וכו' נותנין לו שכר שבת: (ד) ד"ה אלא גבי שבת הא דקתני לא קורין בתחילה לאו משום וכו' שרי בהבלעה אלא כדי דיפנו אבהתהון דינוקי למצותא דשבתא אאם היו וכו' בדבר קשה היה עדודין כל"ל והד"ח וחיות אבל שוין נמחק: (ה) ד"ה מקרא סופרים אֶרֶץ אֶרֶץ כלומר וכו' וכן נמי אֶרֶץ אֶרֶץ אלא וכו' וכן שָׁמַיִם אלא וכו' וכן מִצְרַיִם: (ו) ד"ה את דהגד הוגד אלי דהגורן וכו' בולהו הני:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולא כתיבן פרת כו'. נ"ב ובספרינו עוד ד' (וכ"ה במס' סופרים פ"ו ה"מ) כני דולא אני (שופעים כ). כן דכן המלך (ש"ב יח). לבאות דקנאת ה' (מ"ב יט). בניו של סנחריב (סס): [ב] שם (אות דהגד הוגד) תא"מ:

פירוש הרא"ש

מפורש זה תרגום. שמפרש המקרא: ושום שכל אלו הפסוקים. שבשביל הפסוקים יש דבר לדבר: ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים. שעל ידי הניגון מבינין לאחר המקרא למעלה או למטה: אלו המסורות. מקרות ויתרות: מקרא סופרים ארץ ארץ. שמסתנה באתנחתא וכן שמים מלרים שאין קורין שמים מלרים בחיריק: עטור סופרים. כמו רק הנמות לא סרו דמתרגמינן לא עטרו שהוסרו מן התיבות אותיות הראויות להמצא בהם: אחר תעבורו. היה ראוי לכתוב בו"ו דהוה משמע שעבו לבכם ואח"כ תעבורו אבל השתא דכתיב בלא ו"ו משמע שעבו לבכם אחר שתעבירו וכן כולם: משפטיך תהום רבה. היה ראוי לכתוב ומשפטיך בו"ו: פרת דבלבתו. בלבתו להשיב ידו על נהר פרת פרת לא כתיב וקרי: איש דכאשר ישאל איש בדבר אלהים. לאחיתופל: באים דונבנתה. הנה ימים באים ונבנתה: את דהגד הוגד לי. אם אשר עשית לרות: לי דהשעורים. (אם) שם השעורים [האלה] נתן לי: נא דיסלח. בנעמן כתיב: (1) ידרוך הרהורך. שתי פעמים ואל לא קרי: חבש דאאת נגב. ויחזקאל: אם דינאל. כרות: לתלתא שבוקי. ואמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בענן העגן בענוני ישמע העם בדברי עמך וגו':

מסורת הש"ס

(1) [כתובות קי: ב"מ קמו. סנהדרין קח.], (2) מגילה ג., (3) [בענין ערך ערור ב תמצא פי' הגון מאד], (4) [מס' סופרים פ"ו ה"מ], (5) [ל"ל אחר ד"ה הלכה], (6) שיין לקמ"ז.

מוסף רש"י

אם אבדו אינו חייב באחריותן. אם אינא בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם (ב"מ נח:). **ואם היה שכיר שבת.** שבוע, שכיר שבועא. שמיטה שלמה, נותנין לו שכר שבת. שנגלע בשכר שאר הימים ואינו מפוקח לשבת (שם). שינוי רוסת. משנה וסת ואוכל יותר, שאינו רגיל לאכול, היינו תחילת חולי מעיים (סנהדרין קא:) וסת, חוק, כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חרינה ובשבת אוכל בשר, הכי גרסינן תחילת חולי, מתוך כך מתחיל לחלות, ואית דגרסי חולי מעיים (רשב"ם ב"ב קמו:). זה מקרא. לשון עברי של חומש (מגילה ג:). **אלו הפסוקים.** היאך נפסקין (שם).

תוספות

שכר שבוע נותנין לו שכר שבת ואם אבדו חייב באחריותן. כדין שומר שכר דמחייב בגניבה ואבידה ואין להקשות הפסוקים שם אם אלו הם הפסוקים: **אלא** היינו טעמא דאין קורין בראשון דיפנו אבהתהון של תינוקות ולאו משום שכר שבת כלל אלא אפי' כשאביהם של תינוקות מלמדין אותן בחנם שיהיו להם פנאי שיהא פנוים לפעודת שבת ואם יקראו בראשון שהיה מרובה הי"ל אם יש להם מלמד בשכר שאסור מהלל בעמא: **אבל** שוגין בראשון. דמו ליכא שהיה כל כך כיון שמלמדים בכר: **למצותיה.** דשבתות: **ואיבעית אימא.** טעמא דאין קורין משום דבשבת אוכלים טפי מבחול ויקיר עלייהו עלמא כלומר שכבדין הם מפני שינוי וחסת דאין יכולין לעסוק ולטרוח וללמוד בראשון: **בנות מי בעיין שימור.** ומתני' סתמא קתני בין בנים ובין בנות ובנות ליכא יולאניות ולא בעיא שימור ח"כ לא שייך בהן שכר שימור: שכר פיסוק טעמים דאורייתא. ואסור ליטול שכר עליהם: **אלו הפסוקים.** מקום שהפסוק מסיים שם: **ואמרי לה אלו המסורות.** מאן דאית ליה פיסוק טעמים לאו דאורייתא מפרש אלו המסורות חסירות ויתירות: **מקרא סופרים ארץ ארץ.** [שמתנתין] באתנחתא וחקף קטן שמים מלרים: **עטור סופרים.** דלכתורה משמע דאחר תעבורו ואחר תעבורו וכן אחר תאסף ואחר מקדמו אחר נוגנים ואחר משמע: **פרת דבלבתו.** להשיב ידו בנהר פרת אינו כתוב וקרא: **איש דכאשר ישאל.** פי' כאשר ישאל אים בדבר האלהים אים קרי ולא כתיב: **באים דונבנתה.** הנה ימים באים ונבנתה באים קרי ולא כתיב: **את דהגד הוגד.** הגד הוגד לי את אשר עשית: **אלי דהגורן.** אלי אם לא: **נא דיסלח.** בנעמן:

(א)[1] זאת דהמצוה [2] ידרוך דהדורך [3] חמש דפאת נגב אם [4] דכי גואל הלין כתבן ולא קריין (ב) אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין [5] ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר [6] פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא אמר רבי יוסי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר [7] כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך (ג) משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר [8] טוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא [9] ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי צוה ואני לכם [10] ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי אותי צוה ואני לכם [11] ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא (ד) אמר ר' יוחנן [8] אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב [12] ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר (ה) משה רבינו פרסו וכתיב [13] עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב [14] ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא (ו) הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל (ז) דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר [15] ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב [16] והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן כל הנביאים עשירים היו מנלן ממשה ומשמואל מעמום ומיונה משה דכתיב [17] לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב [18] הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא [19] ותשובתו הרמתה כי שם ביתו (ח) ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב [20] ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמום דכתיב [21] ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב [22] ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמ' [23] ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני'** (ט) ויזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טהור' ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהור' אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להו שהטהור' נפשה לשמי' וגופה שלו וטמאה נפשה

ואם דהמצוה. כתיב בירמיה [4]: **ידרוך דהדורך.** כתיב (ג) וקרא לא גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין: **דכי גואל אתה.** כרות: **ממש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש קריא: **ללמד אתכם.** אלמא הקב"ה לוה ליתנה לישראל: **כתבו לכם.** אלמא שניתנה נמי להן לישראל: **למען תהיה לי לעד.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל נמי ניתנה: **פלפולא בעלמא.** להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה ויגיע בה טובת עין ונתנה לישראל: **פירסו.** מכלל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** שלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין שלש.** ואפי' הכי שיכרן: **ותחסרהו מעט.** וזו היא אחת שאותה אחת היה הקב"ה יתירה עליו: **אי בלא אגרא.** מאי רבותיה: **לאפוקי ממאן דשקל בלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה תמורו של חבירו בלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גחלין מינהו: **דלמא.** האי דלא שקיל אפי' באגרא לאו משום עושר דלמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משואות ולהכי לא הוה צריך: **אלא מהכא.** שמעינן דעשיר היה מפסל לך: **ביתו עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא תמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרמו אפי' בשכר הא ברגון בעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו ולא היה שוכר לא באונס ולא ברגון: **מתני' וזן אם אשתו ואם בניו.** אפי' כרבנן (ו) אתיא דבתורת מצוה עסקינן ולא בתורת פרעון של בעל חייב במזונותיהם ואע"ג דהמודר מתהני האשה צריך לתת להם מזונות ההיא האשה דממילא היא: **ולא יזון אם בהמתו כין טמאה כין טהורה.** דמהנהו הוא ממש מפני שמעלה בדמים: **ר' אליעזר אומר זן אם הטמאה.** כדמפרש ואזיל שכיון שאין בה למודר האשה אכילה אינו נהנה במזונותיו של מדיר: **וגופה שלו.** לאכילה. הלכך אי

ואם דהמצוה. בסדר ואתחנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים שלנו: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ידרוך שני כתיב ולא קרי: **ממש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (והנה) [ואלה] מדותיה וגו' ממש ממש מאות וארבעת אלפים חמש שני כתיב ולא קרי: **אם דכי גואל.** כרות ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי האי אם כתיב ולא קרי. ובמסרה חשיב כל הני וטפי עליייהו אחריני מיהו לא חשיב ו) את דהמצוה אלא ז) את דהנפש דכתיב בירמיהו ח) גבי לדקיה חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת: **מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא.** אלמא דהשם צוהו ללמד את ישראל. ומפרקינן ואני לכם וקרא ה"ק ואותי צוה ה' בעת ההיא ואני נתתי את לבי ללמד חוקים ומשפטים: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ואי שירה לבדה קאמר מאי שהדותא איכא: **פילפולא בעלמא.** נתן לו למשה והוא נהג בו טובת עין לישראל: **וכתיב עשר אמות ארך הקרש.** אלמא משה גבוה עשר אמות היה וכיון שהיה גדול כל כך מסתמא גבור היה: **אריך וקטין.** ארוך בקומה וקטין בכח: **חוץ מאחת.** ידיעת הש"י על אמיתתו דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים: **לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא.** וכי משתמש היה בלא נעל בלא שכר: **אלא אפילו באגרא.** שלא היה נהנה משל אחרים: **אפילו ברגון.** דזימנין מתרלו משוס כסופא ולא ניחא להו: **מתני' וזן אם אשתו ואם בניו.** אפי' כרבנן ז) אתיא דבתורת מצוה עסקינן ולא בתורת פרעון של בעל חייב במזונותיהם ואע"ג דהמודר מתהני צריך לתת להם מזונות ההיא האשה דממילא היא: **ולא יזון אם בהמתו כין טמאה כין טהורה.** דמהנהו הוא ממש מפני שמעלה בדמים: **ר' אליעזר אומר זן אם הטמאה.** כדמפרש ואזיל שכיון שאין בה למודר האשה אכילה אינו נהנה במזונותיו של מדיר: **וגופה שלו.** לאכילה. הלכך

ואם דהמצוה. בסדר ואתחנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים שלנו: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ידרוך שני כתיב ולא קרי: **ממש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (והנה) [ואלה] מדותיה וגו' ממש ממש מאות וארבעת אלפים חמש שני כתיב ולא קרי: **אם דכי גואל.** כרות ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי האי אם כתיב ולא קרי. ובמסרה חשיב כל הני וטפי עליייהו אחריני מיהו לא חשיב ו) את דהמצוה אלא ז) את דהנפש דכתיב בירמיהו ח) גבי לדקיה חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת: **מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא.** אלמא דהשם צוהו ללמד את ישראל. ומפרקינן ואני לכם וקרא ה"ק ואותי צוה ה' בעת ההיא ואני נתתי את לבי ללמד חוקים ומשפטים: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ואי שירה לבדה קאמר מאי שהדותא איכא: **פילפולא בעלמא.** נתן לו למשה והוא נהג בו טובת עין לישראל: **וכתיב עשר אמות ארך הקרש.** אלמא משה גבוה עשר אמות היה וכיון שהיה גדול כל כך מסתמא גבור היה: **אריך וקטין.** ארוך בקומה וקטין בכח: **חוץ מאחת.** ידיעת הש"י על אמיתתו דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים: **לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא.** וכי משתמש היה בלא נעל בלא שכר: **אלא אפילו באגרא.** שלא היה נהנה משל אחרים: **אפילו ברגון.** דזימנין מתרלו משוס כסופא ולא ניחא להו: **מתני' וזן אם אשתו ואם בניו.** אפי' כרבנן ז) אתיא דבתורת מצוה עסקינן ולא בתורת פרעון של בעל חייב במזונותיהם ואע"ג דהמודר מתהני צריך לתת להם מזונות ההיא האשה דממילא היא: **ולא יזון אם בהמתו כין טמאה כין טהורה.** דמהנהו הוא ממש מפני שמעלה בדמים: **ר' אליעזר אומר זן אם הטמאה.** כדמפרש ואזיל שכיון שאין בה למודר האשה אכילה אינו נהנה במזונותיו של מדיר: **וגופה שלו.** לאכילה. הלכך

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה הל' ו:

לד ב מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ד סמג לאוין רמב טור"ע י"ד סימן רכח ס"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כתבן שלך ומשה: (ב) רש"י ד"ה זאת דהמצוה: (ג) ד"ה ידרוך כו' כתיב תרתי קראי ולא קרי' להו ידרוך שני דכתבן: (ד) ד"ה פירסו כו' דגבור היה: (ה) ד"ה לאפוקי וכו' כ"ע נמי לאו גזלנין הינהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זאת דהמצוה. נמחק וכ"כ אח דהנפש ובספרינו עוד ג' אם דאמנון (ש"ב י"ג). אם דבמקום (שם ט"ו). אם דבאמר (ירמיה ל"ט. וכ"ה גמ"ש פ"ו ה"ט):

הגהות מהר"י לנדא

(א) רש"י ד"ה זאת המצוה. כתיב בירמיה. ל"ל אח דהנפש כתיב בירמיה (ל"מ ט"ו) ועי' בפי' הכ"ל ד"ה אם דכי גואל:

פירוש הרא"ש

פסל לך שלך יהא. ושל פנפרינון היו: טוב עין הוא יבורך. זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל אין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואין דל אלא ישראל שנאמר וידל ישראל עד מאד: למען תהיה לי השירה הזאת לעד. ואם לא ניתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד: פלפולא בעלמא. הנה ותריפות והיינו כתבן שלך כי כל המכמה והשכל רמוזים בכתב התורה בגלוח האותיות: אין הקב"ה משרה שכינתו. בקביעות: דאריך וקטין. אריך בקומה וקטין בכח תימה אמאי לא ליף מקרשים דכתיב ויסם את המשכן [ל"ל קרשיו שמות מן: חמשים שערי בינה ונתנן לו למשה חוץ מאחד. דכתיב מוזקק שבעתים: משום דעניו הוה. ומנהג חסידות היה אלא להטריח עליהם: ולא רצותנו. משמע אפילו מרצונו: ויתן שכרה. משמע אל כל הספינה: מתני' וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במזונותיהן. מייב אאשתו

קמי אבל בניו מצוה הוא דאיכא ולא מיובא כדמתניא בכתובות בפ' נערה (דף מט.) מצוה לזון את הבנות קל ומומר לבניים דבני רבי מאיר רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וכל שכן לבנות ובקטנים ליכא לאוקמי דמתקנת אושא היא (שם מט:) שיהא אדם זן את בניו קטנים ולאו מתגיימין היא ורבינו תם מוקי לה בגדלים את אשתו ואהדדי ופסקה עמו לזון: את בהמתו בין טמאה בין. דיימא ליה בפטומן וקא מהני ליה: לנפשה לשמים. דלמלאכה קיימא ואינו מוקש על פטומה: שאם ירצה מוכרה לעובדי כוכבים. לאכילה וטוהל דמיה בשביל פטומה:

לעד בבני ישראל: דברים לא יט 12. ויפרש את האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה כאשר צוה יי את משה: שמות מ יט 13. עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: שמות כו טז 14. ואתפש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם: דברים ט יז 15. ותחסרהו מעט מאלהים ובבוד והדר תעטרהו: תהלים ח ו 16. והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: במדבר יב ג 17. ויחר למשה מאד ויאמר אל יי אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם: במדבר טז טו 18. הנני ענו בי נגד יי ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם: שמואל א יב ג 19. ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח ליי: שמואל א ז יז 20. ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה: שמואל א יב ד 21. ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים: עמוס ז יד 22. ויקם יונה לברח תרשישה מלפני יי וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יי: יונה א ג 23. ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים: שמות לא יח

מוסף רש"י

פסולתן שלך. הרשהו מחצב פנפרינון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת. יהיה שלך, משם נתעשר משה הרבה (שמות לד א). **וקטין.** דק (שבת קלד. ועוד). **חמשים שערי בינה.** סיפיה דהאי קרא (אמרות טהורות וגו') מוזקק שבעתים, שבע שביעיות, והם חמשים חסר אחת שנתמרו למשה, למדנו שחמשים שנכולו, שהרי חשבו נחסר מאלהים (ר"ה כא.). **שנאמר ותחסרהו וגו'.** כמוזמור מה אמוש כי מזהרנו (שם). **כי שם ביתו.** לעיל מניה כתיב והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל הגלגל, ומסיק ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, וכי היכי יודע שם שיתו, אלא אהולתו מקומות דקרא דלעיל מייריה קאי, שכל מקום שהיה הולך שם היה נוטה כלי תשמישי בית עמו ואהל חניתו, שלא לבטח מן אחריה (ברכות י).

תוספות

ואת דהמצות. פרשה ואתחנן ואינו כך בשום חומש: ידרוך הדורך. בירמיה: צדקתך כהרי אל. ולא קרי כהרלי אל לדקתך וי"ל הוי"ו מוקדקתך ב) שאמר אמנון ולדקתך: [ואותי צוה]. הכי אמר משה לישראל אותי צוה ואני לכם: **למען תהיה הזאת לעד בבני ישראל.** ואי בשירה לחוד מאי עדות איכא: **אלא פלפולא בעלמא.** שיעמ תריפות והבינה נמסר למשה רבינו וגם טובת עין ואמר משה כו': [וכתיב עשר אמות אורך הקרש]. אלמא אריך היה וכיון דהיה אריך גמור היה: עכיין ג'. והוקדך לאמנון בקרקע בכח גדול: **אי בלא אגרא.** מי הוא דשקיל בלא אגרא ומאי רבותא אלא לאפוקי בגזלא דלא שקיל דעשיר היה: **דלמא משום דעני היה.** ולא היה רוצה לבטול מהם: **כיתו עמו.** כלי תשמישו עמו ואינו נהנה משל אחרים: **דאילו** בשמה כתיב **אם** אחר מהם נשאתי. בעל כרמיהו מכלל דברגון שכיר ושמא לא היו רוצים ובוטשים לסרב מלהשכיר ואילו בשמואל כתיב רצותי ומשמע לא

אם אחר מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב: **הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו.** אם שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא: **ותשובתו הרמתה כי שם ביתו.** ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב: **ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו.** ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא: **ויתן שכרה וירד בה.** ואם לא יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא: **בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמ'.** ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני' וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טהור' ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהור' אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להו שהטהור' נפשה לשמי' וגופה שלו וטמאה נפשה לשמים וגופה שלו לשחיטה:**